

TÜKETİCİ İŞLEMLERİNDE KIYMETLİ EVRAK DÜZENLENMESİ

Abdulkerim YILDIRIM*

Bilge AYTUĞAR**

ÖZ

Tüketici işlemlerinde tüketiciler, ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden kişilere kıymetli evrak ile borçlanabilmektedir. Bu hususu gözeten kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evrak hukuku hükümlerine ilave olarak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da, tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebileceği kuralını getirmiş ve bu hükme aykırı olarak düzenlenen senetlerin tüketici yönünden geçersiz olduğunu belirtmiştir (TKHK m. 4/5). Fakat tüketicinin bu geçersizliği senedi devralan üçüncü kişilere karşı da ileri sürüp süremeyeceği öğretide ve uygulamada tartışmalıdır. Gerçekten de Yargıtay'ın ve Bölge Adliye Mahkemelerinin bu hususta yeknesak bir içtihat geliştiremedikleri gözlenmiştir. Aynı belirsizlik, tüketici işlemlerinde düzenlenen kıymetli evraka ilişkin uyumsuzluklarda görevli yargı yeri konusunda da yaşanmaktadır. Makalede her iki konu detaylı bir şekilde incelenerek çözüm önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tüketici, tüketici işlemi, nama yazılı kıymetli evrak, def'i, görevli mahkeme.

NEGOTIABLE INSTRUMENTS REGULATION IN CONSUMER OPERATIONS

ABSTRACT

In consumer operations, consumers may become indebted with negotiable instruments to persons acting for commercial or occupational purposes. The lawmaker who considered this issue brought the rule that only bonds in the name of the holder could be issued separately for each installment payment as negotiable instruments due to the operations carried out by the consumer in the Law on Protection of the

* **Doç. Dr.**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Medeni Hukuk Bilim Dalı. **E-mail:** abdulkerim.yildirim@hbv.edu.tr.

ORCID: 0000-0003-3913-245X

** **Dr.**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ticaret Hukuku Bilim Dalı. **E-mail:** bilge.aytugar@hbv.edu.tr.

ORCID: 0000-0002-6206-1007

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.733311

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 03/04/2020

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 04/05/2020

Consumer in addition to the provisions on negotiable instruments law in the Turkish Commercial Code, meaning that bonds issued in violation of this provision would be invalid in terms of the consumer (Art. 4/5). However, whether the consumer may claim this invalidity towards third persons taking over bonds is under debate in the doctrine and in practice. Indeed, it has been observed that the Court of Cassation and Regional Courts of Justice have not been able to develop a complete precedent on this issue. The same ambiguity is experienced regarding the competent court in discrepancies regarding the negotiable instruments issued in consumer operations. In the article, both issues are discussed in detail, and solution recommendations are provided.

Keywords: *Consumer, consumer operation, registered negotiable instruments, defense, competent court.*

I. GİRİŞ

Türk hukukunda tüketicinin kıymetli evrak ile borçlanması konusunda ortaya çıkan kaygılar, tüketici haklarını korumak amacıyla çıkarılan ilk kanun olan 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a¹ (eTKHK) 4822 sayılı Kanunla² eklenen m. 6/A hükmünün 3. fıkrası ile giderilmeye çalışılmıştır. Hükme göre, sadece taksitle satım sözleşmelerinde düzenlenecek kıymetli evrak niteliğindeki senet, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı ve nama yazılı olacak; aksi halde kambiyo senedi geçersiz olacaktır. Kanun'un bir başka hükmünde ise tüketici kredilerinde, ödemelerin bir kıymetli evraka bağlanması yasaklanmış; aksi halde tüketicinin bu kıymetli evrakı geri isteme hakkı olduğu ve kıymetli evrakın ciro edilmesi sebebiyle tüketicinin uğradığı zararın tazmin edileceği hükme bağlanmıştı (eTKHK m. 10/6). AB müktesebatı ve bazı hükümleri hariç 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nun tüketici hukukuna temas eden düzenlemeleri ile uyumu tesis etmek amacıyla 07.11.2013 tarihinde kabul edilen 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun³ 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir (TKHK m. 87). Tüketicinin kıymetli evrak ile borçlanması konusu TKHK m. 4/5 hükmünde, bu kez tüm tüketici işlemlerini kapsayacak şekilde eTKHK ile aynı şartlara

¹ RG, T. 08.03.1995, S. 22221.

² RG, T. 14.03.2003, S. 25048.

³ RG, T. 28.11.2013, S. 28835.

bağlanmış; fakat eTKHK'den farklı olarak, Kanun'a aykırı şekilde düzenlenen kıymetli evrakın, sadece tüketici yönünden geçersiz olduğu kabul edilmiştir.

Alman hukukunda tüketici sorunlarını çözmek amacıyla ayrı bir kanun bulunmamaktadır. Sözleşme taraflarını ve bu suretle tüketiciyi de korumaya yönelik düzenlemeler Bürgerliches Gesetzbuch'ta (BGB) yer almaktadır. BGB §496, Abs.3'de; "*Borçlu, borç verenin tüketici kredisi sözleşmesi kapsamındaki talepleri için poliçe taahhüdünde bulunmaya zorlanamaz. Borç veren, tüketici kredisi sözleşmesi uyarınca taleplerini güvence altına almak için borçludan çek kabul edemez. Borçlu, her zaman borç verenden, 1 veya 2 numaralı cümleye aykırı olarak düzenlenmiş bir poliçeyi veya çeki iade etmesini talep edebilir. Borç veren, poliçe veya çekin tedavüle çıkarılmasından dolayı borç alanın uğradığı tüm zararlardan sorumludur*" düzenlemesine yer verilmiştir. Böylece tüketicinin önceden poliçe taahhüdünde bulunmakla yükümlü kılınmayacağı ve çekin, sadece kredi veya teminat aracı şeklinde amacına aykırı kullanılamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır⁴. Hükme aykırılık durumunda, bilhassa kredi verenin, senedi, def'i hakkının kaybına yol açacak şekilde iyiniyetli üçüncü kişiye devri halinde borçlunun uğradığı zararlardan sorumlu tutulduğu görülmektedir. Taksitle satışın yer aldığı BGB §510 hükmünde ise tüketici işlemlerinde düzenlenecek kambiyo senedine/senede ilişkin özel bir hüküm öngörülmemiştir.

İsviçre hukukunda tüketicinin korunması, bir dizi özel yasada düzenlenmiştir. Bunlar arasında; 05.10.1990 tarihli Tüketiciyi Bilgilendirme Kanunu (*Konsumenteninformationsgesetz-KIG*), 18.06.1993 tarihli Ürün Sorumluluk Kanunu (*Produktehaftpflichtgesetz-PrHG*), 18.06.1993 tarihli Paket Tur Hakkındaki Kanun (*Bundesgesetz über Pauschalreisen-PauRG*) ve 23.03.2001 tarihli Tüketici Kredisi Kanunu (*Bundesgesetz über den Konsumkredit-KKG*) yer alır⁵. Bununla birlikte tüketici işlemlerinde düzenlenecek senede ilişkin sınırlayıcı bir kural öngörülmemiş; fiil ehliyetini haiz tüm gerçek ve tüzel kişilerin kural olarak kıymetli evrak (*kambiyo senedi*) düzenleyebileceği kabul edilmiştir. Ancak tasarruf sandığı cüzdanlarının sadece bankalar tarafından; ipotekli borç senetlerinin tapu sicili tarafından; malı temsil eden belgelerin yetkili kanton merciin izni ile ve rehinli tahvilin belirli merkezler ve bankalar tarafından verilebileceği öngörülerek kurala bir takım istisnalar getirilmiştir⁶.

⁴ BAMBERGER/ROTH/HAU/POSECK, BGB § 496, N. 7. Çekin ödeme aracı olarak kullanımı ise mümkündür.

⁵ MÜLLER, N. 33.

⁶ HUGGENBERGER/WALDMEYER, s. 322.

Görüldüğü üzere, tüketici işlemlerinde düzenlenecek kıymetli evrakın özellikleri ve Kanun'a aykırılık durumunda hangi hukuki sonuçların ortaya çıkacağı konusunda, mehzaz hukuklardaki düzenlemelerden faydalanmak pek mümkün görünmemektedir. Bu gerekçeyle konu, öğretici görüşleri ve yargı kararları da dikkate alınmak suretiyle Türk hukuku çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmamızda özellikle Kanun'da öngörülen esaslara aykırı şekilde düzenlenen kıymetli evrakın nasıl bir etkiyi haiz olacağı hususu, kanun koyucunun tüketiciyi koruma amacı gözetilerek kıymetli evrak hukukunun esasları çerçevesinde ele alınmıştır.

II. TÜKETİCİ VE TÜKETİCİ İŞLEMİ KAVRAMI

“*Tüketici*” kavramı, 19. yüzyıldan sonra sanayi devrimiyle üretim sistemlerindeki değişime paralel olarak ortaya çıkmış yeni bir kavram iken; “*tüketicinin korunması*” 20. yüzyılın başından itibaren üretimin hız kazanması, fiyat artışları ve bu artışlara karşı boykota gidilmesi ile ilk olarak Anglosakson hukuk sistemi içinde gündeme gelmiştir⁷. Türk hukukunda ise tüketicinin korunması fikri, Osmanlı döneminde özellikle ahilik ve loncalık sisteminde ön plana çıkmış; 1970 yılından sonra hukuki zeminde tüketiciyi koruma yönünde daha çok çaba sarf edilmiştir⁸. Tüketici ve tüketici işlemi kavramlarının tanımı da zaman içinde değişime uğramış; yürürlükteki TKHK'de belki daha kısa fakat içerik olarak daha kapsayıcı bir tanımla; ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi “*tüketici*” olarak tanımlanmıştır (TKHK m. 3/1-k; TTK m. 864/5; karşı. BGB §13; KKG Art. 3). Böylece mal veya hizmet piyasalarında takip edilen amaç, tüketici sıfatının tayininde belirleyici kabul edilmiştir⁹. Her ne kadar tüketici kavramı ve sınırları

⁷ ASLAN, s. 29-30; GEZDER, s. 7 vd.

⁸ GEZDER, s. 10; SİRMEN, s. 2465.

⁹ OZANOĞLU, Tüketici Sözleşmeleri, s. 59; GÜNER, s. 1037. Bu esastan olmak üzere nihai kullanıcı da olsa ticari işletmesiyle ilgili işlemlerde tacirin tüketici kabul edilemeyeceği yönünde bkz. YEŞİLTEPE, s. 26. Olağan tüketimin kapsamının ötesine geçen banka ile yapılan sözleşmelerin tüketici sözleşmelerine dâhil olmadığı; buna yatırımları olan özel müşterilerin sözleşmelerinin de gireceği; sözleşme konusunun değerinin de bir kriter olarak dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. HUGGENBERGER, s. 22. Satım konu ürünün niteliğinin, sayı ve miktarının, takip edilen amaç hakkında fikir verebileceği yönünde bkz. TUTUMLU, Dava, s. 50-51. Kişinin dört adet daire satın almasının tüketici sıfatını kaldırmayacağı hakkında Y. 17. HD., T. 16.12.2014, E. 2014/22200, K. 2014/18756 sayılı kararı ve altı adet daire satın alan kişinin tüketici sayılmayacağı yönünde Y. 13. HD., T. 18.03.2015, E. 2015/5232, K. 2015/8680 sayılı kararı için bkz. TUTUMLU, Dava, s. 61. Bir fabrika ve ticarethanenin ısıtılmasında kullanılmak veya makinelerini çalıştırmak amacıyla akaryakıt ve yağ alımında ya da yemekhanesine yiyecek-içecek satın almasında işletme sahibinin tüketici sıfatıyla hareket edeceği yönünde bkz. İNAL, s. 43. Başkasına bağımlı

konusunda henüz fikir birliği tesis edilmemiş ise de hükmün uygulama alanını tespit edebilmek için ticari ve mesleki faaliyetlerden ne anlaşılması gerektiği kısaca açıklığa kavuşturulmalıdır.

Tüketici hukukunda ticari faaliyet tanımlanırken, ticaret hukukunun prensiplerinden bilhassa kişisel ölçütleri belirlemede faydalanılsa da ondan farklı bazı unsurlar da aranmaktadır. Bu bağlamda, işletme ekonomisinin esasları gereği planlı faaliyet gösterilmesi, ivazlı olması ve bağımsız şekilde işletme rizikosunun üstlenilmiş olması önem arz eder¹⁰. Bununla birlikte tacir sıfatını haiz olanların, ticari işletmelerini ilgilendiren işlem ve fiilleri ticari iş olarak kabul edildiğinden kural olarak bu işlemlerde tüketici sayılmamaları gerekir¹¹ (TTK m. 3/1). Nitekim gerçek kişi tacirin borçlarının kural olarak ticari olduğu kabul edilmiştir (TTK m. 19/1). Kuralın istisnası olarak gerçek kişi tacirin, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirmesi veya işin ticari sayılmasına durumun elverişli olmaması gösterilmiş; bu hallerde borcun adi sayılacağı belirtilmiştir (TTK m. 19/1). Tüzel kişi tacirler hakkında ise konu öğretide tartışmalı olup¹² hâkim görüş, tüzel kişi tacirin adi sahasının bulunmadığını; dolayısıyla kanunda aksi öngörülmedikçe ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket edemeyeceklerini kabul etmektedir¹³ (karş. TKHK m. 51/9). Bununla birlikte ticari işletme bulunmaksızın ivaz karşılığı yürütülen bir faaliyet de TKHK'nin

şekilde çalışan ve yaptığı işte kullanmak üzere mal satın alan kişinin tüketici sayılacağı; ancak bağımsız şekilde çalışanların kendi işyerlerindeki üretimde kullanmak amacıyla mal/hizmet satın almaları durumunda tüketici sayılmayacakları yönünde bkz. ZEVKLİLER/ÖZEL, s. 94-95. Karş. ASLAN, s. 34.

¹⁰ OZANOĞLU, Uygulanma Alanı, s. 674.

¹¹ Karş. OZANOĞLU, Uygulanma Alanı, s. 686.

¹² Zayıf tarafı koruma amacı güden tüketici hukukunda tacir tüzel kişilerin tüketici sayılmaması gerektiği yönünde bkz. GEZDER, s. 161. İdeal amaçlarla hareket eden dernek ve vakıf tüzel kişilerinin tüketici kapsamına alınması gerektiği; ancak kamu hukuku tüzel kişilerinin tüketici kabul edilmemesi gerektiği yönünde bkz. BAHTİYAR/BİÇER, s. 408; YILDIRIM, s. 1022-1023. Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden ticaret şirketlerinin tüketici sayılabileceği; amacına varmak için ticari işletme işleten vakıf ve derneklerin ise sadece işlettiği ticari işletmenin faaliyetlerinden doğan borçlarının ticari olduğu; bu tüzel kişilerin de tüketici sayılabileceği yönünde bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 21. Bazı tüzel kişi tacirlerin adi sahaslarının bulunabileceği; işletmenin rutin işlemlerinde tacir sayılacakları, fakat arızı işlemlerde tüketici olarak korunmaları gerektiği yönünde bkz. BATTAL, Tüketici Sıfatı, s. 329; GÜNER, s. 1044 vd.

¹³ ARKAN, s. 74; ASLAN, s. 34-35; TUTUMLU, Dava, s. 55. YHGK. T. 11.10.2006, E. 2006/684, K. 2006/647 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr>, erişim: 10.03.2020). Y. 20. HD., T. 03.07.2015, E. 2015/2820, K. 2015/6850 sayılı kararı için bkz. TUTUMLU, Dava, s. 60; DOĞAN, s. 114.

uygulanmasında ticari faaliyet özelliği taşıyabileceğinden, ticari amaçlarla hareket etme kavramı, rutin işlemler dışında yürütülen kazanç elde etme faaliyetlerini de kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır. Benzer şekilde, esnafın da ekonomik faaliyette bulunduğu ve sanat veya ticaretle uğraştıkları dikkate alındığında (TTK m. 15/1) esnaf faaliyeti kapsamındaki işlemler bakımından bu kişilerin de tüketici sıfatını taşımayacağı ifade edilmelidir¹⁴.

Mesleki faaliyet de ticari faaliyetin tespit edilmesinde kullanılan, planlı faaliyet, bağımsızlık ve ivazlı olma unsurları kullanılarak belirlenmektedir¹⁵. İvazlı şekilde yürütülen faaliyetler ticari olabileceği gibi mesleki amaçlarla da icra ediliyor olabilir. Fakat kazanç elde etmek amacıyla yürütülen bir faaliyetin sürekli olmaması durumunda mesleki faaliyet değil; ticari faaliyet söz konusu olur¹⁶.

Bir kişinin mal ve hizmet piyasasında işlem yaparken hem özel amaçlarla hem de ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmesi durumunda işlem bir bütün olarak ele alınmakta ve hâkim öğretide kişi tüketici kabul edilmemektedir¹⁷. Kanun'da ziraî amaçlarla hareket eden kişilerin tüketici sayılıp sayılmayacağı konusunda bir açıklık olmasa da kanaatimizce kazanç elde etmek amacıyla hareket edilen hallerde takip edilen amaç ziraî de olsa kişinin tüketici sayılmaması Kanun'un amacına uygun düşecektir¹⁸. Zira tüketici sıfatı, Kanun'da, kazanç elde etmek amacıyla hareket etmeyen, yani sadece kişisel/özel kullanımı için mal ve hizmetten yararlanan ve o mal veya hizmet için ödediği para tekrar geri gelmeyen kişilere izafe edilmiştir¹⁹.

¹⁴ TUTUMLU, Dava, s. 53.

¹⁵ OZANOĞLU, Uygulanma Alanı, s. 675; BAHTİYAR/BİÇER, s. 410-411.

¹⁶ BAHTİYAR/BİÇER, s. 411.

¹⁷ ZEVLİLİLER/ÖZEL, s. 95; İNAL, s. 49. Malın maliyetinin geri dönüp dönmeyeceği kıstasına göre tüketici işlemi sayılamayacağı yönünde bkz. ASLAN, s. 33. Bu yönde bkz. GÜNER, s. 1040; Y. 11. HD., T. 26.06.1997, E. 1997/1815, K. 1997/5112 sayılı karar için bkz. TUTUMLU, Dava, s. 52. Aksi yöndeki kararlardan Y. 17. HD., T. 21.11.2011, E. 2011/10859, K. 2011/10933 sayılı kararı için bkz. TUTUMLU, Dava, s. 52. Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın, sözleşmenin kısmen kişisel ihtiyaçlar kısmen de ticari veya mesleki amaçlarla yapılması durumunda tüketicinin özel hükümlerden faydalanmasını, ticari veya mesleki amacın ihmal edilebilir ölçüde sınırlı olması gerektiğine bağladığı yönünde bkz. BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, s. 846. Ticari ve mesleki amacın ağırlıklı olduğu durumlarda tüketiciyi koruyan düzenlemelerin kapsamı dışında tutulması gerektiği yönünde bkz. OZANOĞLU, Uygulanma Alanı, s. 682; OZANOĞLU, Tüketici Sözleşmeleri, s. 61.

¹⁸ Karş. ASLAN, s. 34.

¹⁹ BAHTİYAR/BİÇER, s. 412; ASLAN, s. 32.

Tüketiciler ile ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler arasındaki hukuki işlemler, “tüketici işlemi” kabul edilmiştir²⁰ (TKHK m. 3/1-1). Diğer bir anlatımla tüketici işleminden söz edebilmek için hukuki işlemin bir tarafında, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden; diğer tarafında ise ticari veya mesleki faaliyetleri kapsamında hareket eden kişilerin bulunması gereklidir. Bununla birlikte tüketicinin karşısında yer alacak kişinin tacir olması gerekli değildir, serbest meslek sahipleri, esnaf veya sanatkârlar da satıcı/sağlayıcı konumunda bulunabilir²¹.

TKHK m. 83/2’de, tüketici işlemi hakkında diğer kanunlarda yer alan düzenlemelerin, işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve TKHK’nin görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemeyeceği belirtilerek TKHK’nin uygulama alanı büyük ölçüde genişletilmiştir²². Bu hüküm gereğince bir işlem hem tüketici işlemi hem ticari işlem olarak kabul edilebilecek; fakat tüketici işlemi de olan bu işlem hakkında TKHK’de hüküm olmayan hallerde genel hükümlerin uygulanması icap edecektir²³. Bilhassa TTK m. 19/2 hükmünün öngördüğü ticari iş karinesinin uygulandığı durumlarda bir işlem aynı zamanda tüketici işlemi ise, öncelikle özel ve sonraki kanun olan TKHK hükümlerine müracaat edilecek; orada hüküm bulunması durumunda ticari işlere dair kanun hükümlerinin uygulanmasına ihtiyaç kalmayacaktır²⁴.

III. TÜKETİCİNİN YAPMIŞ OLDUĞU İŞLEMLER NEDENİYLE SENET DÜZENLENMESİ

Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenebilir. Mülga Kanun (eTKHK)’da bu husus, sadece taksitle satışlar için öngörülmüştü (m. 6/A, f. 3). Buna ilave olarak bu senedin, kıymetli evrakın devir şekilleri bakımından sadece nama yazılı biçimde ve her bir taksit

²⁰ TKHK’de tüketici işleminin belirlenmesinde, tüketici sıfatının dikkate alınması ile kişisel (*sübjektif*) ölçütün ve yapılan işlemle takip edilen amacın dikkate alınması ile de işlevsellik ölçütünün benimsendiği yönünde bkz. BAHTİYAR/BİÇER, s. 400.

²¹ GÜMÜŞ, s. 15; YEŞİLTEPE, s. 29.

²² Kanun’un uygulama alanının amacı aşan ölçüde genişletildiği yönünde bkz. BAHTİYAR/BİÇER, s. 398.

²³ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 24.

²⁴ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 24; BAHTİYAR/BİÇER, s. 414. Aynı yönde bkz. SÖNMEZ, s. 73. Ticari iş ve tüketici işleminin birbirlerine yabancı olması göz önüne alındığında, ticari iş ile tüketici işleminin karşılaştığı yerlerde ticari hükümlerin uygulanmayacağı yönünde bkz. GÖKTÜRK, s. 41-42.

ödemesi için ayrı ayrı olacak tarzda düzenlenmesi gerekir (TKHK m. 4/5). Senedin nama yazılı olmadığı durumlarda, temel borç ilişkisinden kaynaklanan def'iler, doğrudan ilişki içindeki taraflar dışında iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. İşte kanun koyucu bu hükümle kambiyo senetlerinin tedavül gücünden dolayı tüketicinin mağdur olmasını engellemeye çalışarak tüketici işlemlerinde, şahsi def'ilerin dermeyeranına imkân veren sadece nama yazılı kambiyo senedi düzenlenebileceğini öngörmüştür²⁵.

Kanun'a aykırı şekilde düzenlenen kıymetli evraka bağlanan hukuki sonuç bakımından 6502 sayılı TKHK'de önemli bir değişiklik yapılmıştır. Gerçekten de eTKHK'de hükme aykırı şekilde düzenlenen kambiyo senedi geçersiz kabul edilmişken; yürürlükteki TKHK'de bu tür senetlerin, sadece tüketici yönünden geçersiz olduğu belirtilmiştir. Fakat senedin “*tüketici yönünden geçersiz*” olması ile neyin kastedildiği konusunda öğretide farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşleri ve kanaatimizi belirtmeden önce hükmün gerekçesi ve şartlarının ortaya konulmasında yarar vardır.

TKHK m. 4/5'in gerekçesinde; tüketici işlemlerinde düzenlenecek kıymetli evraka ilişkin şartlar belirtilerek, tüketici dışındaki kişiler yönüyle kambiyo senedinin geçerli sayıldığı; böylece dolaşıma giren kambiyo senedi yönüyle işlem güvenliğinin sağlandığı; aynı zamanda da tüketicinin mağdur olmasının önüne geçilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Metin bu haliyle anlatım bozukluğu taşımaktadır. Esas itibarıyla burada tüketicinin nama yazılı olmayan (*emre veya hamile yazılı*) ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı değil de tüm borç için toplam meblağ üzerinden tek bir kıymetli evrak düzenlemesi durumlarında, senedin yalnızca tüketici bakımından geçersiz olacağı; tüketici dışındaki kişiler yönünden ise geçerli olduğu anlatılmak istenilmiştir. Diğer bir deyişle kanun koyucu bu düzenlemeyle, tüketici hukukunun ortaya çıkış amacına uygun olarak, güçsüz ve bu nedenle korunmaya muhtaç görülen tüketicinin, güçlü konumdaki satıcı/sağlayıcılarla aynı hukuki duruma sahip olmasını kabul etmeyerek, kambiyo senetlerini tüm yönleriyle düzenleyen TTK hükümlerinden ayrılma pahasına, yeni birtakım şartlar ve hukuki sonuçlar öngörmüştür. TKHK ile her konuda değil; sadece

²⁵ Aynı yönde bkz. ZEVKLİLER/ÖZEL, s. 109-110; ASLAN, s. 194; KENDİGELEN, s. 171; DOĞAN, s. 117. Nitekim 4077 sayılı eTKHK'ye 4822 sayılı Kanunla m. 6/A, 3. fıkraya hükmü olarak eklenen söz konusu düzenlemenin gerekçesinde de kambiyo senedine ilişkin olarak bu ilave düzenlemelerin, “*kambiyo senetlerine özgü sorunların bertaraf edilmesi amacıyla*” getirildiği ifade edilmiştir (Gerekçe 4822 sayılı Kanun m. 8, (<https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0477.pdf>, erişim: 11.03.2020)). 4822 sayılı Kanun çerçevesinde aynı yönde bir değerlendirme için bkz. DEMİR, s. 216.

tüketicinin korunmasının gerekli olduğu durumlarda düzenleme sevk edildiği dikkate alındığında bu yaklaşımın, esasında TKHK'nin özel kanun olmasının beklenen sonucu olduğu söylenebilir. Fakat bunu yaparken de işlem güvenliği elden bırakılmamış ve tedavüle sokulan senet üzerinde imzası bulunan diğer kişilerin sorumluluğunun devam ettiği kabul edilmiştir.

Kanun'un, "...senet düzenlenebilir...aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir" şeklindeki lafzından, tüketici işlemlerinde kıymetli evrakın Kanun'a aykırı şekilde sadece düzenlenmesi/keşide edilmesi durumunda tüketicinin korunacağı sonucuna ulaşılabilir²⁶. Bununla birlikte kıymetli evrak hukukuna hâkim olmayan tüketicinin, kendisine devredilen bir emre/hamile yazılı kıymetli evraki, borcuna karşılık satıcı/sağlayıcıya ciro etmesi muhtemeldir. Kanun koyucu, tüketiciyi korumak amacıyla tüketici işlemlerinde, kamu itimatına mazhar olan emre ve hamile yazılı senetleri tamamen devre dışı bırakmak istemiştir. Bu gerekçeyle tüketicinin, sadece Kanun'a aykırı düzenlenen senetlerin keşidecisi olduğu durumlarda değil; aynı zamanda Kanun'a aykırı düzenlenmiş senetlerde sorumluluk zincirine dâhil olmasına yol açacak diğer kambiyo taahhütlerinde de korunması hükmün amacı gereğidir²⁷. Kanaatimizce kanun koyucu, hükümde geçen "*düzenleme*" kelimesini, kambiyo hukukundaki teknik anlamı ile sadece keşide etmek şeklinde değil; aynı zamanda kambiyo ilişkisine dâhil olmak anlamında kullanmıştır. Yine de bu hususta açık kanuni bir düzenlemenin getirilmesinin tereddütleri gidermek amacıyla faydalı olacağını belirtmeliyiz.

Bir tüketici işleminde satıcı/sağlayıcı, tüketiciden edimine karşılık bir senede avalist sıfatıyla imza atmasını isterse TKHK m. 4/6 hükmüyle birlikte bir değerlendirme yapılması gündeme gelebilecektir. Zira tüketicinin, somut olayda lehine aval verdiği kişi de tüketici ve temel ilişki tüketici işlemi olabilir. TKHK m. 4/6'da tüketici işlemlerinde tüketicinin edimlerine karşılık olarak alınan şahsi teminatların, her ne isim altında olursa olsun adi kefalet sayıldığı belirtilmiştir²⁸. Böylece tüketici işlemlerinde kefil olan kişileri korumak amacıyla tüketicinin borcu için verilen şahsi teminatlara TBK'de yer

²⁶ Bu yönde bkz. BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 85.

²⁷ Tüketicinin başvuru borçlusu olarak yer aldığı kıymetli evrakın da hükmün uygulama kapsamına gireceği yönünde bkz. GÜMÜŞ, s. 43; CENGİL, s. 64; ÇABRİ, s. 103.

²⁸ "*Buna göre tüketici işlemlerinde, tüketicinin verdiği şahsi teminatlara Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan adi kefalet hükümleri uygulanacaktır. Bu düzenlemenin amacı tüketici işlemlerinde kefil olan kişileri korumaktır. Bu doğrultuda tüketici işlemlerinde ancak adi kefaletin kararlaştırılabileceği kabul edilmiştir.*" (Gerekçe TKHK m. 4/6).

alan adi kefalet hükümlerinin uygulanacağı; müteselsil kefalet kararlaştırılmış olsa dahi bunun adi kefalet hükmünde kabul edileceği açıkça ifade edilmiştir. Kambiyo ilişkisinde aval, kambiyo taahhüdünden doğan borcun ödeneceğine yönelik verilen kişisel teminat²⁹ (TTK m. 700/1). Kefalet ve aval işlemleri, her ikisi de teminat sağlama amacı taşısa da şekil, nitelik, sorumluluk ve haklar yönünden önemli farklılıklar barındırırlar³⁰. Kambiyo senetlerine “kefil” ibaresi kullanılarak atılan imzaların, avali gösterdiği kabul edilmektedir³¹. Her ne kadar, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde aval verilebilecek olsa da (TTK m. 700/1) bilhassa avalistin müteselsil sorumluluğu ile (TTK m. 702/1) adi kefalette kefilin sorumluluğunun ayniyet taşımaması ve adi kefalette eş rızasını arayan TBK m. 584 hükmünün, kambiyo senetlerinin tedavül gücü dikkate alındığında aval verilirken uygulanmayacak olması³² hususları göz önünde bulundurulduğunda, tüketici lehine başka bir kişinin aval verme ehliyetinin kısıtlanmış olduğu sonucuna varılabilir³³.

²⁹ KENDİGELEN/ KIRCA, s. 225, N. 483; BOZER/GÖLE, s. 172; PULAŞLI, s. 205, N. 1; POROY/TEKİNALP, §5, s. 219, N. 288.

³⁰ POROY/TEKİNALP, §5, s. 219, N. 288a; FURTER, Art. 1022 OR, N. 9; ÜLGEN, Kıymetli Evrak, s. 186; ÖZTAN, s. 162; PULAŞLI, s. 206-207, N. 4 vd.

³¹ “...Der Wechselbürge wird nach aussen, gegenüber dem Wechselgläubiger, nicht als Bürge behandelt, sondern ist Solidarschuldner der Wechselverbindlichkeit...” (BGE 96 III 35, E. 1, <https://app.legalis.ch/>, erişim: 25.03.2020). “...Bono niteliğinde olan kambiyo senedinin kefil adı altında imzalanması halinde adi kefalet hükümleri uygulanmaz.” (Y. 12. HD., T. 18.10.1999, E. 1999/11398, K. 1999/12463 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 15.02.2020)). “...Bu durumda kefil hanesinde isim ve imzası bulunanın da aval veren sıfatına sahip olduğu gözetilerek, bu borçlu yönünden de talebin kabulüne karar verilmesi gerekirken...” (Y. 11. HD., T. 30.03.2015, E. 2015/2821, K. 2015/4432 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 01.03.2020)). “...Bono üzerine “kefil” ibaresi kosa dahi bu, aval olarak nitelendirilir ve aval veren bononun diğer borçlusu ile birlikte müteselsilen sorumlu olur (TTK.614). TTK.nun 636. maddesi hükmi gereğince kambiyo senetlerinde müteselsil borçluluk esas olduğundan bu tür senetlerde imzası olan herkes hamile karşı müteselsilen sorumludur.” (Y. 12. HD., T. 15.06.2010, E. 2010/3441, K. 2010/15203 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 07.02.2020)). Kişinin kefalet hükümlerine göre sorumlu olması için, bu yöndeki iradesinin senet üzerinde daha açık belirtilmesi gerektiği yönünde bkz. DEMİRKAPI, s. 79. Senedin, açıkça belirtilerek adi kefil sıfatıyla imzalanmasının mümkün olduğu yönünde bkz. ÖZTAN, s. 165.

³² Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu’nun 20.04.2018 tarihli kararı uyarınca kefalette eşin rızasına ilişkin hüküm avalde uygulanmaz (T. 20.04.2018, E. 2017/4, K. 2018/5, RG, T. 16.10.2018). Ayrıca bkz. CAN, s. 35 vd.

³³ Avalist, borçlanmaya ehil değilse veya attığı imza kendisini hukuken bağlamıyorsa bu def’iyi ileri sürebileceği yönünde ayrıca bkz. POROY/TEKİNALP, §5, s. 223, N. 295; PULAŞLI, s. 212, N. 19.

TKHK m. 4/6 hükmü açıkça tüketici işlemlerinde tüketici edimine karşılık verilen şahsi teminatların adi kefalet olmasını öngörmüştür. Lehine aval verilen kişinin taraf olduğu temel işlem tüketici işlemi niteliği taşıyamıyorsa TKHK m. 4/6 hükmü uygulanmayacaktır. Böyle bir durumda tüketicinin verdiği aval, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı ve nama yazılı senet üzerinde ise geçerli sayılacaktır.

A. Kıymetli Evrak Niteliğinde Olması

Kıymetli evrak TTK'nin 645. maddesinde mehoz İsviçre hukukundan tercüme edilmek suretiyle (Art. 965 OR), içerdiği hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemeyen ve başkalarına da devredilemeyen senet olarak tanımlanmıştır. Bu tanım göz önünde tutularak kıymetli evrakın unsurları; nitelikli bir borç senedi olması ve içerdiği hak ile senedin sıkı sıkıya bağlanması şeklinde ifade edilmektedir³⁴. Kıymetli evrakın içerdiği hak, bir alacak hakkı, bir hissedarlık ilişkisinden veya eşya hukukundan doğan bir hak olabilir. Bu hakkın senetle bağlanması için senedin, basit (*nama yazılı kıymetli evrak*) veya mevsuf kıymetli evrak kaydı (*emre ve hamile yazılı kıymetli evrak*) taşıması icap eder³⁵.

Kıymetli evrak; senedin içerdiği hakkın türüne göre, alacak senetleri, eşya hukuku senetleri ve hisse senetleri; hakkın senetten önce mevcut olup olmamasına göre, kurucu ve bildirici kıymetli evrak; düzenlenmelerine sebep olan hukuki ilişki ile ilgisine göre, illi ve illetten mücerret kıymetli evrak; kamu itimadına mazhar olup olmamalarına göre, kamu itimadına mazhar olan ve olmayan kıymetli evrak; yatırım amacı taşıyıp taşımadıklarına göre, menkul kıymetler ve yatırım amacı taşımayan kıymetli evrak ve en önemli taksim tarzı olan hak sahibinin tespiti şekline göre, nama, emre ve hamile yazılı kıymetli evrak olarak gruplandırılmaktadır³⁶.

Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak düzenlemesi, sadece kamu itimadına mazhar olmaması (*nama yazılı olması*) şartıyla yukarıda yer verilen herhangi bir tasniflendirme içerisine giren kıymetli evrak türüne ilişkin olabilir. Fakat tüketicinin ivazlı bir işlem karşılığında bu senedi düzenleyeceği dikkate alındığında esas itibarıyla hükmün kapsamına,

³⁴ ÖZTAN, s. 9-19.

³⁵ FURTER, Art. 965 OR, N. 7; ÖZTAN, s. 18; PULAŞLI, s. 7, N. 25.

³⁶ POROY/TEKİNALP, §4, s. 51, N. 33; ÖZTAN, s. 32 vd.; BOZER/GÖLE, s. 25 vd.; PULAŞLI, s. 48 vd., N. 31 vd.; TUNA/GÖÇ GÜRBÜZ, s. 20 vd.

kamu itimadına mazhar olmayan, mücerret, nama yazılı alacak senetlerinin girdiği söylenebilir. Bununla birlikte eşya hukuku senetlerinden ipotekli borç senedi (TMK m. 898) ve irat senedinin (TMK m. 903) de her bir taksit için ayrı ayrı ve nama yazılı olacak şekilde düzenlenebileceği ifade edilebilirse de bu senetlerin genellikle, büyük kredi ihtiyaçları karşılığında aynî teminat sağlayan yatırım aracı oldukları (SPK m. 3/1-i) ve çıkarılmalarındaki formalitelerin güç ve uzun olduğu düşünüldüğünde, tüketiciler tarafından sık başvurulacak senetlerden olmayacağı ifade edilebilir.

TKHK m. 4/5 hükmünün uygulanmasında, nama yazılı, mücerret alacak senetlerinden kambiyo senetlerinin incelenmesi ayrı bir öneme sahiptir³⁷. Kambiyo senetleri, TTK'nin üçüncü kitabının dördüncü kısmında düzenlenmiş olan bono, poliçe ve çeklerdir. Bu senetler alacak senetleri olup kanunen emre yazılı, kurucu nitelikteki kıymetli evraktır. Bu senetlerde imzası olan herkes, hamile karşı müteselsilen sorumlu iken; aynı zamanda beyanların birbirinden bağımsız olduğu (*imzaların istiklâli prensibi*) kabul edilmiştir (TTK m. 677/1). Bu senetler, asıl borç ilişkisinden bağımsız, mücerret bir alacağı gösterirler. Bununla birlikte emre ve hamile yazılı olmayan, yani nama yazılı kambiyo senetleri kamu itimadına mazhar olmadıklarından bu senetlerde, senedin iyiniyetli üçüncü kişilere devri halinde temel borç ilişkisine dayalı def'iler, senedi devralan bu kişilere karşı da ileri sürülebilmektedir³⁸.

B. Sadece Nama Yazılı Olacak Şekilde Düzenlenmesi

Kıymetli evrakın en basit şekli olan nama yazılı kıymetli evrak; belli bir kişinin adına yazılı olan, fakat onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evraktır (TTK m. 654/1; Art. 974 OR)³⁹. Bu kanuni tanımda da yer bulduğu üzere, kimi kıymetli evrak (*kambiyo senetleri, makbuz senedi, varant gibi*), belirli bir kişi adına yazılmış olmasına ve emre yazılı olduğuna dair bir kayıt içermemesine rağmen kanunen emre yazılı sayılmıştır. Bu senetler ancak senedi düzenleyen tarafından emre yazılı

³⁷ TKHK'de geçen nama yazılı kıymetli evraktan, özellikle nama yazılı kambiyo senedinin anlaşılması gerektiği yönünde bkz. ZEVKLİLER/ÖZEL, s. 109.

³⁸ FURTER, Art. 974 OR, N. 5, 8; POROY/TEKİNALP, §4, s. 55, N. 38b; KENDİGELEN/KIRCA, s. 123 vd., N. 255 vd.; ÖZTAN, s. 68 vd.

³⁹ Aynı tanımla ihtiva eden mehzaz İsviçre hukukunda nama yazılı kıymetli evrakın mevsuf kıymetli evrak kayıtlarından hamile kaydını da içerebileceği; zira bu suretle eksik nama yazılı kıymetli evrakın düzenlenebileceği; bundan bahsetmeyen Kanun metninin eksik olduğu yönünde bkz. FRICK, Art. 974, N. 1, 3. Adi senetten farkı, nama yazılı senette hakkın senede bağlılığı olduğu yönünde bkz. POROY/TEKİNALP, §2, s. 79, N. 68a. Kıymetli evrak ile adi senetler arasındaki farklar hakkında bkz. BOZER/GÖLE, s. 19 vd.

olmadığına dair bir kayıt (*menfi emre kaydı/negativ Ordreklausel*) konulmak suretiyle nama yazılı kıymetli evrak olarak düzenlenebilir. Kanunen emre yazılı olan kıymetli evrakta borçlu tüketici, “*emre yazılı değildir*” veya buna benzer bir menfi emre kaydıyla -*açıkça belirlenebilir şekilde*⁴⁰- lehtar satıcı/ sağlayıcının adına nama yazılı senet düzenleyebilecektir⁴¹.

Kanunen emre yazılı kıymetli evrak, keşidecinin senet üzerine koyacağı “*ciro edilemez*” kaydı (*menfi emre kaydı*) ile nama yazılı hale gelirken; cirantanın koyduğu ciro yasağı kaydı hakkında aynı sonuca ulaşamaz. İkinci durumda ciranta, sadece ciro ettiği şahıstan sonraki kişilere karşı sorumluluktan kurtulur; senet nama yazılı hale gelmez. Benzer şekilde, ödenmeme protestosundan veya bu protestonun düzenlenmesi için öngörölmüş sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro, her ne kadar sadece alacağın temlik hükümlerini doğursa da (TTK m. 690/1) bu durumda da senet nama yazılı şekilde düzenlenmiş kabul edilemeyecektir⁴². Külli halefiyet yoluyla veya emre yazılı bir kıymetli evrakın alacağın temlik işlemi ile⁴³ devri durumlarında da senedin emre yazılı niteliğı değışikliğe uğramayacağından, bu hallerde senedin Kanun’a uygun şekilde düzenlenmediğı söylenebilecektir.

1. Nama Yazılı Kıymetli Evrakın Devri

Nama yazılı kıymetli evrak, alacağın temlik hükümlerini doğuran bir devir beyanı ve kural olarak senedin zilyetliğinin geçirilmesi suretiyle devredilir⁴⁴. Alacağın temlik, belirli bir kişinin adının gösterilmesi suretiyle veya beyaz temlik (*Blankozession*) şeklinde de gerçekleştirilebilir⁴⁵. Emre yazılı senetlerde cironun aksine devir beyanı, senet üzerinde veya başka bir belge üzerinde yer alabilir (TTK m. 647/2).

⁴⁰ FRICK, Art. 974, N. 2.

⁴¹ Tüketicinin bono üzerine “*tüketici senedi*” şeklinde bir ibare yazmasının da senedi nama yazılı hale getirebileceğı yönünde bkz. BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 71. Aksi yönde bkz. CENGİL, s. 70; SÖNMEZ, s. 69. Bono borçlusunun tüketici olduğunu ispat edebildiğı durumda, bononun kendiliğinden adi senede ya da nama yazılı bonoya dönmüş sayılması ve belirli bir meblağın altındaki bonoların borçlu ile hamil arasındaki ilişki yönünden kanunen zorunlu nama yazılı bono kabul edilebileceğı yönündeki öneriler hakkında bkz. BATTAL, Tüketicinin Korunması, s. 104-105.

⁴² İbraz süresi geçtikten sonra ciro ve ibraz edilen çeklerde, kişisel def’ilerin ileri sürölmesinin mümkün olmayacağı yönünde bkz. PULAŞLI, s. 181, N. 19.

⁴³ FRICK, Art. 967, N. 4.

⁴⁴ Hukuki işlem dışı kazanımlar hariçtir. Bu yönde bkz. KENDİGELEN/ KIRCA, s. 36, N. 82; TUNA/GÖÇ GÜRBÜZ, s. 26.

⁴⁵ ZOBL, Art. 901 ZGB, s. 324, N. 96.

Alacağın temlik işlemi, yazılı şekilde ve devir beyanının devreden tarafından imzalanması suretiyle gerçekleştirilir (TBK m. 184/1). Alacağın temlik beyanının içeriği hakkında bir belirleme yapılmamış olsa da temlik işleminin esaslı içeriğine metinde yer verilmesi gerektiği kabul edilmekte; buna karşılık açıkça “*temlik*” ibaresinin veya devir tarihinin bulunması aranmamaktadır⁴⁶. Bu özelliği ile alacağın devri beyanı mahiyeti itibarıyla ciro olarak kabul edilebilirse de hakkın ciro ile devredilmesinin hukuki sonuçlarını doğurmaz⁴⁷. Ciro ile alacağın temlikinin hukuki sonuçları arasındaki en önemli fark, def’iler ve senedin tasarruf yetkisi olmayan kişiden iktisabının mümkün olup olmadığı konularında karşımıza çıkar. Buna göre, ciro ile senedi devralan iyiniyetli kişiye karşı temel ilişkiden doğan def’iler ileri sürülemezken; alacağın temlik yoluyla gerçekleşen devirde senet borçlusu, her alacaklıya, senedin düzenlenmesine neden olan temel ilişkiden doğan def’ileri iyiniyetli olsalar dahi kural olarak ileri sürebilmektedir (karş. TMK m. 921). Bu özelliği nedeniyle nama yazılı senetlerin, kamu itimadına mazhar olmadığı ve tedavül gücünün büyük ölçüde zayıflamış olduğu ifade edilmelidir. Temel borç ilişkisinden doğan def’ilerin, senedi devralan hamile karşı ileri sürülebilmesi için borç ilişkisinde senede atf yapılmasının gerekli olmadığı; ancak ispat açısından kolaylık sağlayacağı belirtilmelidir⁴⁸. Nihayet emre ve hamile yazılı senetlerin aksine, nama yazılı senetlerin tasarruf yetkisi bulunmayan kişilerden iktisabı mümkün değildir⁴⁹.

2. Nama Yazılı Kıymetli Evrakta Def’iler

a. Def’i kavramı

Dar anlamıyla def’i, borçluya borcunu geçici veya sürekli şekilde yerine getirmekten kaçınma yetkisi veren savunma aracıdır; itiraz, alacaklının hakkının doğmadığını veya sona erdiğini gösteren olaylardır⁵⁰. Kıymetli evrak hukukunda def’i kavramı hem teknik anlamda def’iyi hem de yine teknik anlamda itirazı kapsar. Def’iler, TTK’de genel olarak emre yazılı senetler bölümünde TTK m. 825 hükmünde; özel olarak poliçede TTK m. 687’de ve hamile yazılı senetlerde TTK m. 659’da düzenlenmiştir.

⁴⁶ HUGGENBERGER/WALDMEYER, s. 325; PULAŞLI, s. 58, N. 13a.

⁴⁷ KENDİGELEN/KIRCA, s. 39, N. 89; ÖZTAN, s. 41; PULAŞLI, s. 65, N. 28.

⁴⁸ ZEVKLİLER/ÖZEL, s. 112. Karş. HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 63.

⁴⁹ KENDİGELEN/KIRCA, s. 53, N. 121; PULAŞLI, s. 57, N. 11; POROY/TEKİNALP, §2, s. 86, N. 79b.

⁵⁰ EREN, s. 71-76; KENDİGELEN/KIRCA, s. 85, N. 183; SÖNMEZ, s. 31.

b. Def'i türleri

Def'iler, öğretide çeşitli açılardan tasnif edilmiştir. Bu ayrımlardan kanaatimizce en önemlisi, def'ilerin etki ve maddi özelliklerini dikkate alan ayrımdır⁵¹.

Etkilerine göre def'iler; senet borçlusu tarafından herkese karşı ileri sürülebilen “*mutlak def'iler*” ile sadece belirli bir borçlu tarafından ve sadece belirli bir senet alacaklısına karşı ileri sürülebilen “*nispî def'iler*” olarak iki şekilde ele alınmaktadır⁵². Ayrı bir def'i rejimine tâbi olmayan nama yazılı kıymetli evrakta mutlak ve nispî def'iler, kural olarak senedi devralan her hamile karşı ileri sürülebilir (TBK m. 188/1; karşı. TTK m. 680, 686/2, 687).

Maddi özelliklerine göre def'iler ise; senet metninden anlaşılan, senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin olan ve şahsî def'iler olarak üç alt ayrımda incelenmektedir⁵³. Senet metninden anlaşılan def'iler, kamu itimatına mazhar olan senetlerde de her alacaklıya karşı ileri sürülebilen, senedin kanunda aranan unsurları ihtiva etmediğine, vadenin gelmediğine, ciro zincirinde kopukluk olduğuna veya senetteki alacağın koşula ya da kayda bağlandığına ilişkin senetten görülebilen hususlardır.

Senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler, senedin hükümsüz olmasına değil; sadece senetle taahhüt altına giren kişinin taahhüdünün etkisiz olmasına yol açar. Bu yönüyle bu tür def'iler nispî etkilidir. Fakat borçlunun korunması gereken kimi hallerde bu def'ilere de mutlak etki bahşedilmiştir⁵⁴. Bu def'ilerin de kendi içerisinde isnat def'ileri ve geçersizlik def'ileri olarak ikili ayrımda incelendiği belirtilmelidir⁵⁵. İsnat def'ileri arasında, imza sahibinin ehliyetsiz olması (*fil ehliyetinin bulunmaması*), adına yetkisiz

⁵¹ HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 69; SÖNMEZ, s. 32. Etkilerine göre def'i ayrımının tek başına yeterli olmayacağı yönünde bkz. KENDİGELEN/KIRCA, s. 87, N. 186.

⁵² ÖZTAN, s. 45; KENDİGELEN/KIRCA, s. 87, N. 187; POROY/TEKİNALP, §3, s. 99, N. 101a; UZUNALLI EROĞLU, s. 129; BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 76; SÖNMEZ, s. 32.

⁵³ ÖZTAN, s. 46; KENDİGELEN/KIRCA, s. 91, N. 196; PULAŞLI, s. 72 vd., N. 17 vd.; POROY/TEKİNALP, §3, s. 102 vd.; N. 105 vd.; TUNA/GÖÇ GÜRBÜZ, s. 33; UZUNALLI EROĞLU, s. 129; BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 76; SÖNMEZ, s. 33. Karşı. FRICK, Art. 979, N. 4.

⁵⁴ ÖZTAN, s. 47; KENDİGELEN/KIRCA, s. 128, N. 271; HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 69, 71; BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 78; FRICK, Art. 979, N. 4.

⁵⁵ Bu yönde bkz. KENDİGELEN/KIRCA, s. 94-95, N. 206-207. Geçersizlik def'ileri başlığı altında ele alan eserler için bkz. POROY/TEKİNALP, §3, s. 102, N. 105; DOĞAN, s. 120.

temsilci tarafından imza atılması, imzanın sahte/taklit edilmiş olması⁵⁶, imzanın mutlak cebirle (*zor kullanma*) attırılmış olması halleri sayılabilir. Borçlu, bu def'ilere dayanarak taahhüdünün geçersiz olduğu hususunu herkese karşı ileri sürülebilmektedir. Senedin tedavülüne ilişkin anlaşmanın geçersiz olduğu veya hiç bulunmadığına yönelik iddialara dayanan geçersizlik def'ileri kapsamına ise; hata, hile ya da tehdit ile senedin verilmesi, gabin, kumar, bahis sonucu senedin verilmesi, ahlaka aykırı amaçla senedin verilmesi veya muvazaa iddiası girer⁵⁷. Bu hallerde borçlu, yarattığı hukuki görünüşün sonuçlarına katlanması beklendiğinden korunmaya değer bulunmamış; bu nedenle bu def'iler nispi etkili kabul edilmiştir⁵⁸.

Şahsi def'iler ise senet metninden anlaşılan ve senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler dışında kalan def'ilerdir. Bu def'iler, senedi iktisap ederken bilerek borçlu zararına hareket edilmiş olması durumu⁵⁹ hariç, senet borçlusu tarafından kural olarak⁶⁰ sadece doğrudan ilişki kurulan kişi/kişilere karşı ileri sürülebilir (TTK m. 686/2, 687/1).

Nama yazılı kıymetli evrakın devri, alacağın temliki hükümlerine tâbi olduğundan bu tür senetlerde borçlu, devri öğrendiği sırada devredene karşı sahip olduğu savunmaları, devralana karşı da ileri sürülebilir (TBK m. 188/1). Bu sebeple yukarıda yer verilen etkilerine ve maddi özelliklerine göre tüm def'iler, nama yazılı kıymetli evrakta kural olarak senedin her yetkili hamiline karşı ileri sürülebilir⁶¹. Kanun koyucu, tüketici işlemlerinde sadece

⁵⁶ YHGK'nin T. 19.03.2019, E. 2017/1636, K. 2019/319 sayılı kararı ve T. 09.03.2016, E. 2014/806, K. 2016/298 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 15.02.2020).

⁵⁷ Kişisel olmayan nispi def'iler başlığı altında inceleyen eser için bkz. HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 74-75.

⁵⁸ ÖZTAN, s. 47; KENDİGELEN/KIRCA, s. 108, N. 228.

⁵⁹ FRICK, Art. 979, N. 7; ADIGÜZEL, s. 134. Karş. SÖNMEZ, s. 135-139. TTK m. 687/1'in mehzazı ve tarihi gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. KENDİGELEN/KIRCA, s. 116, N. 245.

⁶⁰ Senedin TMK hükümleri gereği halefiyet yoluyla devralınması, senedin protesto edilmesinden ya da protesto için öngörülen sürenin geçmesinden sonra ciro edilmesi (TTK m. 690/1) ya da tahsil cirosu yapılması (TTK m. 688/2) durumlarında şahsi def'iler ileri sürülebilmektedir. Ayrıca bkz. KENDİGELEN/KIRCA, s. 88, N. 189; PULAŞLI, s. 77, N. 35; YEŞİLTEPE, s. 34; BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 81; SÖNMEZ, s. 100 vd. Doğrudan def'i olarak ele alan görüş için bkz. POROY/TEKİNALP, §3, s. 106, N. 117. Aynı yönde ve külli halefiyet hallerinde külli halef üçüncü kişi olmadığından bu kapsamda ele alınmaz. Bu yönde bkz. HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 74.

⁶¹ BOZER/GÖLE, s. 34; DOĞAN, s. 122. İstisnaları ve bu bağlamda TBK m. 19/2 uyarınca

nama yazılı senet düzenlenebileceğini öngörmekle tüketicinin, devredene karşı ileri sürebileceği şahsi def'ileri, iyiniyetli olsa dahi devralacak kişiye karşı da ileri sürebilmesine imkân sağlamak istemiştir⁶². Diğer bir ifadeyle tüketici işlemlerinde düzenlenecek kıymetli evrakta, senet borçlusu ile hamil arasındaki çıkar çatışmasında borçlu tüketici tercih edilmiştir⁶³.

3. Eksik Nama Yazılı Kıymetli Evrak

Nama yazılı senetlerde borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişilere ödeme yapmak zorundadır. Aksi takdirde borçlu borcundan kurtulmuş olmaz (TTK m. 655). Bu bakımdan nama yazılı senetlerde ödeme aşamasında tüketicinin hukuki durumunun zorlaştırılmış olduğu söylenebilir⁶⁴. Zira tüketici, nama yazılı senedi ibraz eden kişinin meşru hamil olup olmadığını, cüz'i halefiyette senedin veya devir beyanını içeren belgenin; külli halefiyette ise senet dışında hak sahipliğini ispata elverişli (mirasçılık belgesi gibi) belgenin ibrazı ile anlayabileceğinden bu hususta kendisine bir araştırma külfeti yüklenmiş olmaktadır.

Nama yazılı senetlerdeki bu dezavantajlı durumu dikkate alan kanun koyucu, senet tedavüle çıkmadan önce eksik nama yazılı senetlerin (*hinkendes Inhaberpapier*) düzenlenebileceğini kabul etmiştir⁶⁵. Bu tür senetler de nama yazılı senetlere ilişkin hükümlere tâbi olmakla birlikte, ödeme yaparken borçluya kolaylık sunma açısından onlardan ayrılmaktadır⁶⁶. Gerçekten

nama yazılı bononun borçlusunun, iyiniyetli alacaklıya karşı senetteki borcun muvazaalı olduğunu ileri süremeyeceği yönünde bkz. KENDİGELEN/KIRCA, s. 89, N. 191; HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 74; POROY/TEKİNALP, §2, s. 89, N. 87. Muvazaaya ek olarak senetten anlaşılmadıkça alacağın devredilemez olduğuna ilişkin def'i de ileri sürülemez (TBK m. 183/2). Bu yönde bkz. FRICK, Art. 967, N. 5; FURTER, Art. 974 OR, N. 5. Nama yazılı ipotekli borç senedi ve irat senedi hakkında bkz. TMK m. 901/2, 927/1.

⁶² ÇABRİ, s. 103; AYDOĞDU, s. 206; ZEVLİLİLER/ÖZEL, s. 109-111; ASLAN, s. 194; KENDİGELEN, s. 171; UZUNALLI EROĞLU, s. 126; YEŞİLTEPE, s. 35. İletten mücerret bir kambiyo senedi ile tüketicinin korunmasının mümkün olmadığı yönünde bkz. İNAL, s. 52. Borçlu bakımından en güvenli kambiyo senedinin nama yazılı senet olduğu yönünde bkz. ÇİZMECİOĞLU, s. 268.

⁶³ KENDİGELEN/KIRCA, s. 86, N. 184.

⁶⁴ BOZER/GÖLE, s. 33; ZEVLİLİLER/ÖZEL, s. 111. Bu hususta ayrıca bkz. KENDİGELEN/KIRCA, s. 42, N. 96; PULAŞLI, s. 66, N. 30.

⁶⁵ Bu senetlere “*alternatif hamiline*”, “*topal nama*”, “*topal hamiline*” senetler gibi isimler verildiği yönünde bkz. POROY/TEKİNALP, §2, s. 82, N. 74.

⁶⁶ FRICK, Art. 976, N. 1; HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 67; POROY/TEKİNALP, §2, s. 82, N. 74a; KENDİGELEN/KIRCA, s. 43, N. 97; PULAŞLI, s. 66, N. 32-33; FURTER, Art. 976

de burada borçluya, alacaklı sıfatının ispatını aramadan hamile iyiniyetle yapacağı ödeme ile borçtan kurtulabilme imkânı tanınmıştır (TTK m. 656; Art. 976 OR).

Nama yazılı düzenlenebilecek kıymetli evrak içerisine çekler de girer (TTK m. 785/1-b). Çekin ödeme aracı niteliğini işlevsiz hale getirecek Çek Kanunu'ndaki ileri keşide tarihli çek düzenlemelerine dayanarak (m. 2/10, m. 3/8, geçici m. 3/5) tüketicilerin, ödemelerini teminat altına almak amacıyla veya kredi aracı olarak çek düzenlemeleri mümkündür⁶⁷. Buna karşılık belirli bir kişi lehine “*veya hamiline*” kelimelerinin veya buna benzer başka bir ibarenin eklenmesiyle düzenlenen çek, hamiline yazılı çek sayıldığından (TTK m. 785/2) tüketici bu şekilde bir çek keşide edemeyecektir⁶⁸.

C. Her Bir Taksit Ödemesi İçin Ayrı Ayrı Olacak Şekilde Düzenlenmesi

Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle düzenlenecek nama yazılı kıymetli evrakın her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olması gerekir (TKHK m. 4/5). Bu düzenleme ile satıcı/sağlayıcıların, tek bir taksitin ödenmemesi durumunda borcun tamamına yönelik yapabilecekleri bir takibe ve taksitle satım sözleşmesini tek taraflı olarak peşin satışa dönüştürmelerine engel olmak istenmektedir⁶⁹. Mülga TKHK'de yalnızca taksitli satışlar için öngörülen bu düzenleme⁷⁰ 6502 sayılı TKHK ile taksitle gerçekleştirilen bütün tüketici işlemleri bakımından uygulanacak temel bir ilkeye dönüştürülmüştür. Gerçekten de söz konusu hüküm TKHK'nın “*Genel Esaslar*” başlıklı ikinci kısmının “*Temel İlkeler*” kenar başlığını taşıyan 4. maddesinde yer almaktadır. Bu sebeple TKHK m. 4/5'in uygulanması için tüketici işleminin, mutlaka taksitle satış sözleşmesi olması gerekmektedir⁷¹. Taksitle yapılacak

OR, N. 8; CENGİL, s. 56. Tüketici işlemlerinde eksik nama yazılı senet düzenlenemeyeceği yönünde bkz. KARA, s. 868.

⁶⁷ KENDİGELEN, s. 170; KENDİGELEN/KIRCA, s. 302-305, N. 694-700; POROY/TEKİNALP, §2, s. 83, N. 76; BOZER/GÖLE, s. 321 vd.

⁶⁸ Çek hakkında öngörülen bu hükmün ifa kolaylığı sunmadığı; çeki doğrudan hamile yazılı çek haline getirdiği yönünde bkz. HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 67.

⁶⁹ ZEVKLİLER/ÖZEL, s. 110; AYDOĞDU, s. 205; KENDİGELEN, s. 171; UZUNALLI EROĞLU, s. 125.

⁷⁰ Taksitle satım sözleşmesi ile aynı ekonomik amacı takip eden sözleşmelere de taksitle satıma ilişkin hükümlerin uygulanabileceği yönünde bkz. OZANOĞLU, Tüketici Sözleşmeleri, s. 86.

⁷¹ Hükmün, bedelin peşin ödenmediği veresiye satışlar, tüketici kredileri ve kredi kartları

ödemelerin kıymetli evraka bağlanması durumunda da bu senetlerin nama yazılı olarak düzenlenmesi gerekir⁷². Fakat senet nama yazılı da olsa tüm borç için tek senet keşide edilen hallerde Kanun'a aykırılık gerçekleşmiş olur⁷³. Bu esasa aykırı şekilde düzenlenen senet, tüketici yönünden tamamen geçersizdir⁷⁴.

IV. TKHK M. 4/5 HÜKMÜNE AYKIRILIĞA BAĞLANAN HUKUKİ SONUÇLAR

Mülga 4077 sayılı Kanun'a 4822 sayılı Kanun ile 2003 yılında eklenen m. 6/A'da, taksitle satışlarda kıymetli evrak niteliğinde düzenlenecek senedin, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı ve sadece nama yazılı olabileceği belirtilmiş; aksi takdirde, kambiyo senedinin geçersiz olduğu hükme bağlanmıştı. Senedin tamamen geçersiz kabul edilmesi, kambiyo hukuku düzenlemelerine ve ticari hayattaki işlem güvenliğine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmişti⁷⁵. 6502 sayılı TKHK m. 4/5'te ise hükme aykırı olarak düzenlenen senetlerin tüketici yönünden geçersiz olduğu belirtilerek bu eleştiriler giderilmeye çalışılmıştır. Fakat kıymetli evrakın "*tüketici yönünden geçersiz*" olması ile neyin kastedildiği konusunda da öğretilerde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu hususta ileri sürülen görüşleri; şahsi def'i, şahsi def'inin herkese karşı ileri sürülebilir olması ve senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'i şeklinde üç ana gruba ayırmak mümkündür.

Şahsi def'i görüşüne göre⁷⁶ tüketici, TKHK m. 4/5'e aykırılık sebebiyle

bakımından da geçerli olduğu yönünde bkz. AYDOĞDU, s. 204. TKHK m. 4/5 hükmünün peşin işlemler için kıymetli evrak düzenleme yasağı öngörmediği yönünde bkz. GÜMÜŞ, s. 43.

⁷² Y. 13. HD., T. 08.12.2011, E. 2011/6182, K. 2011/18446 sayılı kararı için bkz. TUTUMLU, Yargılama, s. 696.

⁷³ İspata ilişkin sorunların önüne geçebilmek amacıyla tüketici sözleşmesinde senetlere ilişkin bilgilere yer verilmesi gerektiği yönünde bkz. BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 75; AYDOĞDU, s. 204; KARA, s. 868.

⁷⁴ Kısmi butlanın uygulanmasına engel olduğu yönünde bkz. GÜMÜŞ, s. 43; ÇABRİ, s. 105.

⁷⁵ ASLAN, s. 194; UZUNALLI EROĞLU, s. 135. Karş. BGB §496, Abs.3. Senedin geçersiz olduğu yönünde Y. 13. HD., T. 07.03.2018, E. 2016/20529, K. 2018/2886 sayılı karar, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 12.03.2020). Aksi yönde verilmiş kararlardan Y. 12. HD., T. 29.01.2013, E. 2012/26862, K. 2013/2578; T. 05.09.2012, E. 2012/18537, K. 2012/25467 sayılı kararlar, (<https://legalbank.net>, erişim: 11.03.2020).

⁷⁶ Hükmün emredici olduğu ve hâkim tarafından re'sen dikkate alınacağı yönünde bkz. ÇİZMECİOĞLU, s. 268-269, 272. 4077 sayılı TKHK m. 6/A kapsamında konuyu ele alan görüş için bkz. ÜLGEN, Kıymetli Evrak, s. 138. Kambiyo senedi verme anlaşmasının sebebini oluşturan ifa veya teminat amacı anlaşmasının geçersiz olduğu ve bu durumun

senedin geçersiz olduğunu, yalnızca kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel ilişkinin diğer tarafına karşı ileri sürebilir; buna karşılık, senedi devralan iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri süremez. Aksinin kabulü kambiyo hukukunun temel prensiplerine ve imzaların bağımsızlığı ilkesine ters düşer. İkinci görüşe göre⁷⁷ TKHK m. 4/5 ile tüketicinin şahsi def'ilerini herhangi bir sınırlamaya tâbi olmadan senedi devralan herkese karşı ileri sürülebilmesine imkân tanınmıştır. Üçüncü ve son görüş⁷⁸ ise buradaki geçersizliği, "senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'i" olarak görmektedir. Bu görüşe göre,

tüketici tarafından şahsi def'i olarak ileri sürülebileceği yönünde bkz. UZUNALLI EROĞLU, s. 136, 138. Senedin tüketici senedi olarak verildiği belirli değilse nama yazılı olması gerektiği def'inin iyiniyetli sonraki hamillere karşı ileri sürülemeyeceği yönünde bkz. YHGK T. 21.05.2014, E. 2014/12-403, K. 2014/682. Karar için bkz. ÇİZMECİOĞLU, s. 271. YHGK'nin eTKHK m. 6/A hükmü gereğince bu yönde verdiği bir karar için bkz. T. 21.05.2014, E. 2014/407, K. 2014/686 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 10.03.2020). Ayrıca bkz. Y. 12. HD., T. 06.06.2017, E. 2016/16850, K. 2017/8875 sayılı kararı (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 14.03.2020).

⁷⁷ KENDİGELEN, s. 173-174; KENDİGELEN/KIRCA, s. 121, N. 253; YEŞİLTEPE, s. 41-42. Karş. DOĞAN, s. 138.

⁷⁸ GÜMÜŞ, s. 43; BAHTİYAR/BİÇER, s. 418; BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 83; SÖNMEZ, s. 71-72; CENGİL, s. 62, 64; KARA, s. 81-82, 866-867; aynı yönde ve hükmün nispi emredici nitelikte olduğu yönünde bkz. ZEVKLİLER/ÖZEL, s. 110-111, 216, 226. "... Buna göre tüketicinin taraf olduğu sözleşmelerde tüketici tarafından düzenlenen kambiyo senedinin nama yazılı olarak düzenlenmesi gerektiğinden, senedin nama yazılı olmaması durumunda kambiyo senedi yalnızca tüketici yönünden geçersiz olup senedi ciro yoluyla devralan kişi kendinden önceki cirantalara ve lehtara karşı başvuru hakkına sahiptir. Bu durumda mahkemece, yukarıda anılı hükümler gerekçe gösterilerek dava konusu senetlerin davacı tüketiciye karşı geçersiz olduğu kabul edilerek davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken..." (Y. 13.HD., T. 03.02.2020, E. 2017/3429, K. 2020/1065 sayılı kararı). "... Anılan düzenleme uyarınca taksitli satışlarda senetler, sözleşmede kararlaştırılan her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde ve sadece nama yazılı olarak düzenlenebilecek, aksi halde kambiyo senedi geçersiz olacaktır. Eldeki davaya konu senedin nama yazılı değil emre yazılı olması nedeni ile tüketici yönünden herkese karşı geçersiz olup bu anlamda cirantanın iyiniyetli ya da kötü niyetli olmasının bir önemi yoktur..." (Y. 4.HD., T. 09.12.2019, E. 2019/875, K. 2019/5885 sayılı kararı, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, erişim: 10.03.2020). Kanun'a aykırı düzenlenen senedin tüketiciyi bağlamayacağı; ancak borçlunun tüketici olduğu gerekçesiyle sorumluluğunun ortadan kaldırılmasının kıymetli evrakın felsefesine uygun düşmediği yönünde bkz. BOZER/GÖLE, s. 31. Karş. ADIGÜZEL, s. 139, dpn. 66. eTKHK m. 6/A hükmü gereği bu yönde verilen bir karar için bkz. Y. 13. HD., T. 29.04.2014, E. 2014/229, K. 2014/13972 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 09.03.2020). Kanundan doğan bir hükümsüzlük hali olduğu yönünde bkz. YHGK, T. 21.05.2014, E. 2014/407, K. 2014/686 sayılı kararındaki karşı oy yazısı. Kanun'a aykırı şekilde düzenlenen senede dayalı olarak tüketiciye başvurulamayacağı yönünde bkz. ÇABRİ, s. 105. Senedin geçersiz olduğu ve bu geçersizliğin -kıymetli evrak hukukuna uygun düşmese de- iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. AYDOĞDU, s. 206; Y. 13. HD., T. 17.06.2019, E. 2016/18572, K. 2019/7274 sayılı karar, (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 12.03.2020).

senet geçerlidir; fakat sahte imza veya ehliyetsizlik durumlarında olduğu gibi, tüketicinin Kanun'a aykırı şekilde attığı imzanın dış görünüşe etkisi yoktur.

TKHK m. 4/5'te, hükme aykırı olarak düzenlenen kıymetli evrakın tüketici yönünden geçersiz olduğu açıkça belirtilmiştir. Tüketici dışındaki kişiler yönünden ise senet geçerlidir. Bu suretle kanun koyucu, bir yandan dolaşıma giren kambiyo senedinde işlem güvenliğini sağlamak istemiş; diğer yandan da tüketicinin mağdur olmasının önüne geçmeyi amaçlamıştır⁷⁹. Hükümün gerekçesi de göz önüne alındığında kanun koyucunun, kıymetli evrakın tedavül gücüne ve işlem güvenliğine tüketici lehine istisna getirdiği ve esas amacının tüketiciyi korumak olduğu ifade edilebilir⁸⁰.

Buna karşılık tüketici, senedi, emre ya da hamile yazılı olacak şekilde ya da toplam satış bedeli üzerinden tek bir senet halinde düzenleyerek tedavüle sokarsa, iyiniyetin korunduğu bir hukuki görünüş yaratmış olur. Bu hukuki görünüşe isteyerek sebep olduğu için tüketicinin bundan doğan sonuçlara katlanması beklenir. Bu yönüyle senedin Kanun'a aykırı düzenlendiği yönündeki def'inin şahsi def'i olduğu ve tedavüldeki kamu itimadına mazhar senetlerde aksinin kabul edilmesinin, kıymetli evrak hukukundaki def'i sistemine ve işlem güvenliğine tamamen ters düşeceği düşünülebilir.

Şahsi def'iler, alacaklı ile borçlu arasında doğrudan doğruya var olan ilişkiden ortaya çıkan def'ilerdir. Bu def'iler, kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel ilişkiye yönelik (*edimin hiç ya da gereği gibi ifa edilmediği gibi*) olabileceği gibi; tarafların yaptığı ayrı bir anlaşmadan (*vadenin uzatılması anlaşması gibi*) ya da temel ilişki dışındaki başka bir ilişkiden (*takas def'i gibi*) ortaya çıkabilir⁸¹. TKHK m. 4/5 hükmünde öngörülen, senedin nama yazılı olması veya her bir taksit için ayrı ayrı düzenlenmesi gerektiğine ilişkin def'iler, tüketici ile satıcı/sağlayıcı arasındaki temel ilişkiden kaynaklı def'i niteliğinde değildir. Kanun'a aykırılık, senet metninden anlaşamadığı gerekçesiyle kamu itimadına mazhar olan senetlerde şahsi def'i olarak kabul edilirse, kanun koyucunun tüketiciyi koruma amacı devre dışı bırakılmış olacaktır. Zira şahsi def'iler, emre, hamile ve nama yazılı kıymetli evrakta aynı esaslara tâbi olduğundan, kanun koyucunun TKHK'de özel bir hüküm sevk etmeye de ihtiyacı olmayacaktır.

⁷⁹ Gerekçe TKHK m. 4/5.

⁸⁰ Nihai amacın toplum yararı olduğu yönünde bkz. SİRMEN, s. 2467.

⁸¹ HELVACI, Kıymetli Evrak, s. 73; PULAŞLI, s. 76, N. 31; SÖNMEZ, s. 49 vd.

Kanun'a aykırı düzenlenen kıymetli evrakta, tüketicinin şahsi def'ilerini, senedi devralan kişilere karşı ileri sürebileceğine ilişkin çözüm şekline ise senedin nama yazılı olduğu; fakat tüm borç için tek senet düzenlendiği ihtimalde tereddütle yaklaşmaktayız. Kanun koyucu, senedin nama yazılı düzenlenmediği durumlar ile tek senet düzenlendiği halleri aynı hukuki sonuca tâbi kılmıştır. Senedin nama yazılı düzenlenmediği ihtimalde, senet nama yazılı imiş gibi kişisel def'ilerin ileri sürülebilir olduğu kabul edilebilirse de tüm borç için tek senet düzenlendiği durumda, bu durumun kendisinin mi def'i teşkil edeceği; yoksa bu halde de tüketicinin şahsi def'isi varsa ancak onun mu ileri sürülebileceği soruları ortaya çıkacaktır. Kanaatimizce iki durumu da kapsayan aynı hukuki sonuca, tüketicinin yapabileceği işlemler bakımından ehliyetinin kısıtlandığının kabulü ile ulaşılabilecektir. Kaldı ki kanun koyucu, nama yazılı senet düzenlenmiş gibi şahsi def'ilerin her hamile ileri sürülebileceği çözüm şeklini benimsese idi bu hususu Kanun'da "...*bu Kanun hükümleri geçerli olur*" şeklinde açıkça öngörebilirdi.

Burada kanun koyucu, tüketiciyi korumak amacıyla onun kıymetli evrak düzenleme ehliyetini sınırlandırmak istemekte ve bu amaçla özel bir kanun hükmü ile tüketiciye def'i ileri sürme imkânı tanımaktadır. Bu yönüyle def'i, senetten anlaşılmayan, Kanun'daki özel düzenlemeye dayanarak sadece tüketici tarafından ileri sürülebilen bir def'idir. TKHK m. 4/5 hükmünün lafzı ve kanun koyucunun tüketiciyi koruma amacı bir bütün olarak ele alındığında kanaatimizce hükümde, senet ile taahhüt altına giren tüketicinin taahhüdünün geçersiz olduğu hükme bağlanmak istenilmiştir.

Bir tüketici işleminde kıymetli evrakın Kanun'a aykırı düzenlendiği hususunun, senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerden, senedin tedavülüne ilişkin anlaşmanın geçersizliği söz konusu olmadığından⁸² isnat def'ilerine dâhil olduğunu düşünmekteyiz. Tüketici, özel bir kanunla kıymetli evraktaki taahhüdü hükümsüz sayılmak suretiyle herkese karşı ileri sürebileceği def'i hakkı kazanmıştır. Bununla birlikte önemle ifade edilmelidir ki burada senet nama yazılı senet kabul edilmemekte; kıymetli evrak emre veya hamile yazılı senet olarak tedavül etmeye devam etmektedir. Tüketici bu senetteki taahhüdünün geçersiz olduğunu her hamile karşı ileri sürebilme imkânını elde etmektedir. Böylece kanun koyucu, tüketiciyi *-çoğu zaman kendisine imzalaması için bankalarca sunulan*⁸³- emre ya da hamile yazılı

⁸² İfa veya teminat anlaşmasının geçersiz olduğu; fakat kambiyo senedi verme anlaşmasının geçersiz olmadığı yönünde bkz. YEŞİLTEPE, s. 36.

⁸³ BATTAL, Tüketicinin Korunması, s. 100.

kıymetli evrakta ya da tüm satış bedeli için düzenlenen tek bir senette ehliyetsiz olarak korunmaya değer görmekte; bunun neticesinde tüketiciye mutlak def'i olarak taahhüdünün geçersiz olduğunu her hamile karşı ileri sürebilme imkânı tanımaktadır⁸⁴. Bununla birlikte kıymetli evraktaki taahhüdün geçersiz olması, satıcı/sağlayıcı ile yapmış olduğu temel borç ilişkisinin sıhhatini etkilemeyeceğinden ve senedin tüm ilgililer hakkında geçersiz olmasına yol açmayacağından hükmün, ciddi adaletsiz sonuçlara yol açacağı endişesi haklı görülmemektedir.

Eksik nama yazılı kıymetli evrak, nama yazılı kıymetli evrak olarak kabul edildiğinden, tüketicinin her hamiline ödemek hakkını saklı tutarak nama yazılı düzenlediği kıymetli evrak da her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde düzenlenmişse Kanun'a uygun olacaktır (TTK m. 656).

Kanun'a aykırı şekilde düzenlenen senet nedeniyle TKHK m. 4 hükmünde belirtilen yükümlülöklere aykırı hareket edenler hakkında, aykırılığı tespit edilen her bir işlem/senet için idari para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır (TKHK m. 77/1). Tüketici işlemlerinde teorik olarak senet tüketici tarafından düzenlenecekse de uygulamada piyasadaki boş bono yapraklarının satıcı/sağlayıcı tarafından doldurulduğu ve tüketici imzasına sunulduğu gözleendiğinden, hükme aykırı hareket edenin satıcı/sağlayıcı olması durumlarında idari para cezasının, bu kişiler hakkında uygulanması gerekli olacaktır⁸⁵.

V. TÜKETİCİ İŞLEMLERİNDE DÜZENLENEN KIYMETLİ EVRAKA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARDA GÖREVLİ MAHKEME

Kanun'da belirlenen parasal değer in altında kalan tüketici uyuşmazlıklarında tüketici hakem heyetine başvuru yapılması zorunlu olduğundan (TKHK m. 68/1) bu başlık altında sadece bu parasal sınırın üzerinde kalan tüketici uyuşmazlıkları hakkında, bilhassa tüketici işlemlerinde düzenlenen kıymetli evraktan doğan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin tespitine çalışılacaktır.

⁸⁴ BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 83; GÜMÜŞ, s. 43. Ayrıca bkz. Y. 13.HD., T. 03.02.2020, E. 2017/3429, K. 2020/1065 sayılı kararı. İsnat def'ileri olarak gruplandırılan def'ilerde senede karşı kamu güveni esasına değil; borçlunun menfaatinin korunmasına öncelik tanındığı; ehliyetsizlerin korunmasının evrensel bir hukuk ilkesi olduğu yönünde bkz. ÖZTAN, s. 47.

⁸⁵ BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 76; YEŞİLTEPE, s. 32-33.

Mahkemelerin görevi, kanunla düzenlenir. Göreve ilişkin kurallar, kamu düzeninden kabul edilmiştir (HMK m. 1). Görev konusu, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği bir alan değildir. Mahkemenin görevli olması dava şartıdır (HMK m. 114/1-c). Başka bir anlatımla davanın esastan görülüp karara bağlanabilmesi için, mahkemenin görevli olup olmadığı hususu hâkim tarafından davanın her aşamasında kendiliğinden araştırılmakta ve görevsizliğin bulunduğu durumlarda taraflarca da davanın her aşamasında ileri sürülebilmektedir.

Hukuk mahkemeleri; asliye hukuk mahkemeleri, sulh hukuk mahkemeleri ve özel görevli mahkemeler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (5235 sayılı Kanun m. 4, 6). Özel mahkemeler, kanunla belirlenmiş belirli kişiler arasındaki veya bazı konulardaki uyuşmazlıklara bakmakla görevli, kuruluş, işleyiş ve kimi zaman yargılama usulü özellik arz eden ihtisas mahkemeleridir. Görevli mahkeme tespit edilirken, öncelikle uyuşmazlığın genel veya özel mahkemeden hangisinin görev alanına dâhil olduğu incelenmelidir.

Tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğan uyuşmazlıklara ilişkin davalarda tüketici mahkemeleri görevli kabul edilmiştir (TKHK m. 73/1). Tüketici mahkemeleri, ekonomik anlamda güçlü kişilerin karşısında zayıf konumda olan tüketicilerin korunması amacıyla kabul edilen Kanun hükümlerini hayata geçirmek amacıyla kurulmuş özel mahkemelerdir⁸⁶. Bu mahkemeler yasal temellerini, Anayasa'nın 5. ve 172. maddeleri ile TKHK m. 73/1 hükmünde bulmaktadır. TKHK'de tüketici işlemi tanımlanmış (m. 3/1-1); fakat tüketici uyuşmazlığına ilişkin bir tanım getirilmemiştir. Bununla birlikte tüketici mahkemelerinin görev alanını belirleyen TKHK m. 73/1 hükmünden hareketle tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğan uyuşmazlıkların tüketici uyuşmazlığı oluşturduğu kabul edilmiştir⁸⁷. Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemler tüketici işlemidir (TKHK m. 3/1-1).

Kanun'da tüketici işlemi ve dolayısıyla tüketici uyuşmazlığı geniş bir şekilde ifade edilmiş olsa da bilhassa tüketici işlemlerinde kıymetli evrak düzenlenmesinde olduğu gibi hem TKHK'de hem de bir başka kanunda

⁸⁶ TUTUMLU, Yargılama, s. 27; ÖZMUMCU, s. 837.

⁸⁷ TUTUMLU, Dava, s. 45.

düzenlenen hususlardan doğan uyuşmazlıkların çözüm yeri konusunda tereddütler ortaya çıkmaktadır. Bu konuda bir görüş, taraflardan birinin tüketici olduğu işlemlerden doğan uyuşmazlıklarda tüketici mahkemelerinin görevli olduğunu, TKHK m. 83/2 hükmü gereği diğer kanunlardaki aksine hükümlerin uygulanmayacağını savunmaktadır⁸⁸. Diğer bir görüş, taraflardan birinin tüketici olmasının, davanın, ticari dava olması durumunda tüketici mahkemesinde görülmesine imkân vermeyeceğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre tüketici mahkemesinde dava açılabilmesi, ihtilafın TKHK hükümlerinin uygulanmasına ilişkin olmasına bağlıdır. Aksi halde mahkemelerin uzmanlık alanları göz ardı edilmiş olur⁸⁹.

Kıymetli evrak, TTK'nin üçüncü kitabında düzenlenmiştir. Kıymetli evraka dayalı uyuşmazlıklar, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın, sırf TTK'de düzenlendiği için ticari dava olarak kabul edilmiştir (TTK m. 4/1-a). Bu tür davalarda *aksine hüküm bulunmadıkça* asliye ticaret mahkemesi

⁸⁸ BAHTİYAR/HAMAMCIOĞLU, s. 90; DÖNER, s. 160-161; KARA, s. 82, 435-437. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan davalara bakma görevinin tüketici mahkemelerine ait olduğu yönünde bkz. Y. 20. HD., T. 03.12.2015, E. 2015/14498, K. 2015/12180, (<https://www.corpus.com.tr>, erişim: 10.03.2020). Taşıma ve sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkta, davacı tüketici sıfatını taşıyor ise davanın tüketici mahkemesinde açılması gerektiği yönünde bkz. BAHTİYAR/BİÇER, s. 422, 424. Ayrıca YHGK. T. 19.03.2003, E. 2003/117, K. 2003/169 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr>, erişim: 10.03.2020); Y. 13. HD., T. 24.11.2015, E. 2015/29415, K. 2015/34392 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr>, erişim: 08.03.2020). İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. HD., T. 11.04.2019, E. 2019/1062, K. 2019/937 sayılı kararında; kredi kartı sözleşmesinden doğan uyuşmazlığı, ticari dava olarak kabul etmemiş; tüketici işleminden kaynaklandığını belirtmiştir. Fakat Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 3. HD., T. 03.05.2019, E. 2019/856, K. 2019/834 sayılı kararı ile uyuşmazlığı ticari dava olarak kabul etmiştir. Kararlar için bkz. YILMAZ, s. 220-221.

⁸⁹ İNAL, s. 444-445; ASLAN, s. 348. Bonodan kaynaklanan davalarda tüketici mahkemesinin görevli kabul edilmesinin, bononun mücerretliği ilkesi ve mutlak ticari dava kavramıyla bağdaşmadığı yönünde bkz. ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 129. Taşıma işlerinden kaynaklanan davanın, tarafların sıfatına bakılmaksızın mutlak ticari dava olduğu yönünde Y. 11. HD., T. 05.10.1999, E. 1999/5782, K. 1999/7900 sayılı kararı (<https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, erişim: 13.03.2020). Y. 20. HD., T. 03.11.2016, E. 2016/9911, K. 2016/10058 sayılı kararı ve T. 13.10.2016, E. 2016/6576, K. 2016/8919 sayılı kararı, (<https://www.corpus.com.tr>, erişim: 15.03.2020). TKHK'nin tüketici mahkemesinin görevine ilişkin hükümleri gereğince, tüketici mahkemelerinin uzman olmadıkları konularda da karar vermek durumunda kalacakları; ancak taşıma, sigortacılık, bankacılık gibi konularda ticaret mahkemelerinin görevli kabul edilmesinin daha uygun olacağı yönünde bkz. ARKAN, s. 119, dpn. 1. Taşıma sözleşmesinden doğan uyuşmazlığa öncelikle taşıma hukuku mevzuatındaki hükümlerin uygulanması gerektiği ve dava, taşıma hukukuna has bir müesseseye dayanıyorsa asliye ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiği; tüketici mahkemesinde görülecekse dahi taşıma sözleşmesinin tabi olduğu hukuki rejimin araştırılarak uygulanması gerektiği yönünde bkz. AKSOY, s. 326, 335.

görevli mahkeme olarak belirlenmiştir (TTK m. 5/1). Kanaatimizce olması gereken hukuk açısından eleştirilebilirse⁹⁰ de, tüketici mahkemelerinin görev alanını genişleten TKHK m. 83/2 hükmü karşısında, mutlak ticari dava niteliği de taşısaya, uyuşmazlığın bir tarafında tüketici, diğer tarafında ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden kişi/kişilerin olduğu durumlarda, bu ilişkiden doğan uyuşmazlıklarda tüketici mahkemeleri görevli kabul edilmelidir⁹¹. TTK m. 5/1 hükmünde, ticari davalarda aksine hüküm olmadıkça asliye ticaret mahkemesi görevli kabul edilmiş; tüketici mahkemelerinin görevli olacağına ilişkin TKHK m. 83/2 hükmü ile bu kurala istisna getirilmiştir. Gerçekten de TKHK m. 83/2 uyarınca; “*Taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve bu Kanunun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemez.*” TKHK, TTK’ye nazaran özel bir kanun olduğu gibi, yürürlük tarihi itibarıyla de sonraki kanun niteliğindedir. Bu sebeple TKHK m. 83/2’nin TTK m. 5/1’deki hükme istisna oluşturduğu kabul edilmelidir. Öte yandan tüketici mahkemesinin görev alanı belirlenirken, tüketici işleminin tanımlandığı m. 3/1-1 bendinde sayılan hukuki işlem türleri değil; taraflardan birinin tüketici, diğer tarafının ise ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden kişi olması belirleyici olmaktadır⁹². Bu sebeple mevzu hukuk açısından tüketici işlemi nedeniyle düzenlenen kıymetli evraktan doğan uyuşmazlıkların çözüm yeri -TTK’de bu uyuşmazlık mutlak ticari dava olarak kabul edilse de- tüketici mahkemesidir.

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tüketici işlemlerinde kıymetli evrak, sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde düzenlenebilir. Tüketiciyi korumak amacıyla öngörülen bu esaslara aykırılık durumunda, senedin tüketici yönünden geçersiz olduğu kabul edilmiştir (TKHK m. 4/5). Kanaatimizce kanun koyucu bu düzenlemesi ile kıymetli evrak hukuku alanında tüketicinin

⁹⁰ Hükmün eleştirisi hakkında bkz. İNAL, s. 442; BAHTİYAR/BİÇER, s. 425; ÖZMUMCU, s. 871.

⁹¹ Aynı yönde bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 67; BAHTİYAR/BİÇER, s. 424; ÖZMUMCU, s. 846. *Yılmaz*, tüketici mahkemelerini görevli kabul etmekle birlikte bu kabulün, açılacak davanın ticari dava niteliğine engel olmayacağını da eklemektedir (YILMAZ, s. 233). Maddi hukuka ilişkin atfın usul hükümlerini kapsamadığı; tüketici hukukuna giren tüm uyuşmazlıklarda atfı yapılsa da yapılmasa da tüketici mahkemelerinin görevli olduğu yönünde bkz. DURMAN, s. 83.

⁹² Y. 13. HD., T. 13.04.2015, E. 2015/9567, K. 2015/11649 sayılı kararı için bkz. TUTUMLU, Dava, s. 46. Ayrıca bkz. YILMAZ, s. 229.

işlem ehliyetini kısıtlama yolunu tercih etmiştir. Kıymetli evrakın söz konusu esaslara aykırı olarak düzenlenmesi halinde tüketici, bu geçersizliği “senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir def’i” olarak senedin her hamiline karşı ileri sürebilir. Bu durumun, ticari hayattaki işlem güvenliğini, üçüncü kişi konumundaki hamil bakımından zedelediği ortadadır. Fakat kanun koyucu, TKHK m. 4/5’teki düzenlemesi ile senedi devralan üçüncü kişi ile tüketici arasındaki menfaat çatışmasında tercihini zayıf taraf konumundaki tüketiciden yana kullanmıştır. Başka bir anlatımla kıymetli evrak hukuku alanında, özellikle kambiyo senetleri bakımından temel ilke olan işlem güvenliğinden tüketici lehine vazgeçilmiştir. Fakat bu özel/istisnai nitelikte vazgeçme, yalnızca tüketici bakımındandır. Tüketici dışındaki kişiler yönünden ise senet geçerlidir. Bu bağlamda senedi devralan üçüncü kişi, iyiniyetli de olsa tüketiciye müracaat edemeyecek; imzaların istiklali ilkesi bağlamında senetteki diğer sorumlulara başvurabilecektir. Tüketicinin, Kanun’a aykırı düzenlenen senetlerin keşidecisi olduğu durumların yanında, bu senetlerde ciro zincirine dâhil olmasına yol açacak diğer kambiyo taahhütlerinde de korunması hükmün amacı gereğidir. Öte yandan kıymetli evrakın TKHK m. 4/5’e aykırılığı ve bu sebeple tüketici yönünden geçersiz olduğu hâkim tarafından re’sen dikkate alınmalıdır.

Kanaatimizce olması gereken hukuk açısından TKHK m. 4/5’te revizyona gidilmesi gerekir. Bu bağlamda yapılacak düzenleme ile tüketicinin yine belirli özellikte kıymetli evrak tanzim edebileceği; belirlenen esaslara aykırılık durumunda senedin iadesinin istenebileceği; tedavüle çıkarılması halinde ise, emre ve hamile yazılı kıymetli evrakın kamu itimadına mazhar olmasının gereği olarak, bu aykırılığın senedi devralan üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği, yalnızca satıcı/sağlayıcının tüketicinin uğradığı zarardan sorumlu olacağı öngörülebilir (Karş. BGB §496, Abs.3). Bu suretle ticari hayattaki işlem güvenliği ve kıymetli evrak hukukunun esasları ile uyum sağlanmış olur.

Tüketici işlemlerinde düzenlenen kıymetli evraktan doğan uyumsuzluklarda, TKHK m. 83/2’nin açık hükmü gereği tüketici mahkemeleri görevli kabul edilmelidir. TKHK, TTK’ye nazaran özel bir kanun olduğu gibi yürürlük tarihi itibarıyla de sonraki kanun niteliğindedir. Bu sebeple TKHK m. 83/2’nin TTK m. 5/1’deki hükme istisna oluşturduğu kabul edilmelidir. Bu noktada, tüketici mahkemelerinin kıymetli evrak hukuku alanında uzmanlaşmadığı yönünde bir eleştiri yapılabilir. Fakat aynı eleştiri, bu kez tüketici sıfatının ve tüketici işleminin tespit edilmesi gibi halen tartışmalı olan

konularda, tüketiciyi koruyan özel düzenlemelerin ve Kanun'un amacının dikkate alınmayacağı şeklinde asliye ticaret mahkemelerine de yöneltilebilir. Mer'i hukuk çerçevesinde, ihtisas mahkemesi hâkimlerinin, sadece uzmanlık konusu olan uyuşmazlıklarda değil; hukukun bir bütün olduğu göz önüne alındığında, bu uyuşmazlıklarla ilgili olan fakat diğer kanunlarda düzenlenen hukuki konular hakkında da bilgi sahibi olması beklenmektedir. Tüketici mahkemesi hâkimi, kıymetli evraka dayalı uyuşmazlıklarda konunun TTK'de düzenlendiğini bilecek ve TKHK'nin tüketiciyi koruyan özel düzenlemeleri ile birlikte kıymetli evrak hukuku hükümlerini uygulayacaktır.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Burak: “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, C. 4, S. 2, 2018, s. 129-148.
- AKSOY, Sami: “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Taşıma Hukukuna Müdahalesi”, **BATİDER**, C. XXXI, S. 2, 2015, s. 305-336.
- ARKAN, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, B. 25, Ankara 2019.
- ASLAN, İ. Yılmaz: **Tüketici Hukuku Dersleri**, Bursa 2006.
- AYDOĞDU, Murat: **Tüketici Hukuku Dersleri**, Ankara 2015.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet: **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, Ankara 2019.
- BAHTİYAR, Mehmet/BİÇER, Levent: “Adi İş/Ticari İş/Tüketici İşlemi Ayırımı ve Bu Ayırımın Önemi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 22, S. 3, 2016, s. 395-436.
- BAHTİYAR, Mehmet/HAMAMCIOĞLU, Esra: “Tüketicinin Kıymetli Evrak ile Borçlanması ve Sonuçları”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. III, S. 1, Haziran 2015, s. 67-92.
- BAMBERGER, Heinz Georg/ROTH, Herbert/HAU, Wolfgang/POSECK, Roman: **BeckOK Bürgerliches Gesetzbuch**, München 2020.

- BATTAL, Ahmet: “Kıymetli Evrakla Borç Altına Giren Tüketicinin Korunması”, **BATİDER**, C. XIX, S. 3, 1998, s. 95-112, (Tüketicinin Korunması).
- BATTAL, Ahmet: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı”, **Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan**, Ankara 1998, s. 313-332, (Tüketici Sıfatı).
- BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, Gülüm: “Yabancı Unsurlu Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisinin Tayini”, **AÜHFD**, C. 63, S. 4, 2014, s. 833-878.
- BOZER, Ali/GÖLE, Celal: **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 8, Ankara 2018.
- CAN, Mehmet Çelebi: “Türk Borçlar Kanunu’nun 603. Maddesinin Kıymetli Evrak Hukukunda Uygulanabilirliği- Ayalde Eşin Rızası Aranmalı mı?”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI, S. 3, 2017, s. 35-73.
- CENGİL, M. Fatih: “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 05.03.2014 Tarih, 2013/12-2113 Esas ve 2014/210 Kararı Işığında Tüketicinin Yapmış Olduğu İşlemler Nedeniyle Nama Yazılı Senet Düzenlenmesi Zorunluluğu”, **Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Aralık 2014, C. 1, S. 2, s. 49-72.
- ÇABRİ, Sezer: **6502 Sayılı Kanun’a Göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, Ankara 2016.
- ÇİZMECİOĞLU, Leyla: **Tüketici Hukuku Davaları, Teori-Uygulama**, (Edit.: ŞAHİN MCCARTHY, Oya/DİNÇ, Mutlu), Ankara 2017.
- DEMİR, Mehmet. “4822 Sayılı Kanun ile Tüketici Sözleşmeleri Alanında Getirilen Yenilikler”, **BATİDER**, C. XXII, S. 1, 2003, s. 203-231.
- DEMİRKAPI, Ertan: “Avalin Şekli Şartları”, **DEÜHFD**, C. 6, S. 2, 2004, s. 61-95.
- DOĞAN, Özgür: “Tüketici Senetleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2018/2, s. 113-141.
- DÖNER, Kemal: “Tüketici Mahkemelerinin Görevli Olduğu Uyuşmazlıklar”, **DÜHFD**, C. 22, S. 36, 2017, s. 137-173.

- DURMAN, Okay: “Tüketici veya Kefili Aleyhine Açılan Davalar ve İcra Takipleri”, **Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi**, C. 9, S. 24, 2013, s. 73- 90.
- EREN, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara 2018.
- FRICK, Thomas A.: **OR Kommentar, Schweizerisches Obligationenrecht**, (Hrsg.: KOSTKIEWICZ, Jolanta Kren/ WOLF, Stephan/ AMSTUTZ, Marc/ FANKHAUSER, Roland), 3. Aufl., 2016.
- FURTER, Robert: **Basler Kommentar Wertpapierrecht**, (Hrsg.: HONSELL, Heinrich/VOGT, Nedim Peter/WATTER, Rolf), 1. Aufl., Basel 2012.
- GEZDER, Ümit: **Tüketici Kredisi Sözleşmeleri**, İstanbul 1998.
- GÖKTÜRK, Kürşat: “Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi”, **GÜHFD**, C. XIX, S. 2, 2015, s. 3-44.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper: **6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, C. 1, Madde: 1-46, İstanbul 2014.
- GÜNER, Cemil: “Türk Hukukunda, Bazı Millî Hukuklarda ve Milletlerarası Sözleşmelerde Tüketici Kavramı”, **İş Dünyası ve Hukuk, Prof. Dr. Tankut Centel’e Armağan**, İstanbul 2011, s.1032-1059.
- HUGGENBERGER, Eric, (ABEGG, Philipp/GEISSBÜHLER, Alex/ HAEFELI, Kurt/LARUMBE, Gabriel): **Schweizerisches Bankenrecht Handbuch für Finanzfachleute**, 4. Aufl., 2019.
- HUGGENBERGER, Eric/WALDMEYER, Hanspeter, (ABEGG, Philipp/ GEISSBÜHLER, Alex/HAEFELI, Kurt/LARUMBE, Gabriel): **Schweizerisches Bankenrecht Handbuch für Finanzfachleute**, 4. Aufl., 2019.
- İNAL, Tamer: **Açıklamalı-İçtihatlı Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İsviçre Hukuku-Fransız Hukuku ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergeleri Işığında**, Beta 2002.
- KARA, İlhan: **Yeni Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, Ankara 2015.
- KENDİGELEN, Abuzer: **Çek Hukuku**, B. 5, İstanbul 2019.
- KENDİGELEN, Abuzer/ KIRCA, İsmail: **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul 2019.

MÜLLER, Christoph: **Berner Kommentar, Einleitung in das OR / I. Obligationenrecht von 1911**, (Hrsg.: AEBI-MÜLLER, Regina E./MÜLLER, Christoph), 2018.

OZANOĞLU, Hasan Seçkin: “Mukayeseli Hukuk ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Tüketiciyi Koruyan Düzenlemelerin Kişi Bakımından Uygulanma Alanı”, **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul 2000, s. 663-692, (Uygulanma Alanı).

OZANOĞLU, Hasan Seçkin: “Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Maddi Anlamda Uygulanma Alanı)”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 50, S. 1, 2001, s. 55-90, (Tüketici Sözleşmeleri).

ÖZMUMCU, Seda: “6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Hükümleri ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Tüketici Mahkemelerinin Görev Alanına Giren Uyuşmazlıklara Genel Bir Bakış”, **DEÜHFD**, C. 16, **Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan**, Özel Sayı 2014, s. 831-871.

ÖZTAN, Fırat: **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara 2019.

POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal: **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, B. 22, İstanbul 2018.

PULAŞLI, Hasan: **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, B. 7, Ankara 2019.

SİRMEN, Lâle: “Tüketici Hukukunun Amacı ve Özellikleri”, **Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi**, **Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan**, C. III, İzmir 2013, s. 2465-2475.

SÖNMEZ, Numan Sabit: **Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler**, İstanbul 2019.

TUNA, Ergun/GÖÇ GÜRBÜZ, Diğdem: **Ticaret Hukuku Prensipleri Kıymetli Evrak**, İstanbul 2018.

TUTUMLU, Mehmet Akif: **Tüketici Hukuku Davaları, Teori-Uygulama**, (Edit.: ŞAHİN MCCARTHY, Oya/DİNÇ, Mutlu), Ankara 2017, (Dava).

TUTUMLU, Mehmet Akif: **Tüketici Yargılaması Hukuku**, B. 2, Ankara 2019, (Yargılama).

UZUNALLIEROĞLU, Sevilay: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un

- Kıymetli Evrak Hukukuna Etkileri”, **DEÜHFD**, C. 6, S. 1, 2004, s. 113-176.
- ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/KAYA, Arslan/NOMER ERTAN, N. Fusun: **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 11, İstanbul 2019, (Kıymetli Evrak).
- ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KAYA, Arslan/NOMER ERTAN, N. FÜSUN: **Ticari İşletme Hukuku**, B. 6, İstanbul 2019, (Ticari İşletme).
- YEŞİLTEPE, Salih Önder: “6502 Sayılı TKHK m. 4/5 Çerçevesinde Kıymetli Evrakın Tüketici Yönünden Geçersizliği Meselesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 20, S. 2, 2014, s. 23-44.
- YILDIRIM, Abdulkerim: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler”, **GÜHFD**, C. XVII, S. 1-2, 2013, s. 1015-1046.
- YILMAZ, Abdülhamit: “Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuk ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri”, **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 1, Ocak 2018, s. 219-238.
- ZEVKLİLER, Aydın/ÖZEL, Çağlar: **Tüketicinin Korunması Hukuku**, Ankara 2016.
- ZOBL, Dieter: **BK-Berner Kommentar, Band /Nr. IV/2/5/2, Das Fahrnispfand, Art. 888-906 ZGB, mit kurzem Überblick über das Versatzpfand (Art. 907-915 ZGB)**, 2. Aufl., 1996.